

JAK ZOSTAĆ SZKOŁĄ PRZYJAZNĄ FAIR TRADE?

SPIS TREŚCI

WSTĘP	2-4
SPRAWIEDLIWY HANDEL DLA NAUCZYCIELI	5-12
SPRAWIEDLIWY HANDEL DLA UCZNIÓW	13-16
FAIR TRADE DLA CAŁEJ SZKOŁY	17-20

Co to jest o sprawiedliwy handel (Fair Trade)?

Sprawiedliwy handel to partnerstwo w handlu, opierające się na dialogu, przejrzystości oraz szacunku, które dąży do większej równości w handlu międzynarodowym. Jego celem jest zapewnienie rolnikom uczciwych i stabilnych cen za ich produkty, pomagając im w ten sposób utrzymać rodziny i inwestować w lepszą przyszłość. Nam – konsumentom z Europy, Ameryki Północnej, Australii – sprawiedliwy handel pozwala kupować produkty, które gwarantują, że ludzie, którzy pracowali przy ich powstawaniu, byli uczciwie traktowani i wynagradzani.

Dlaczego potrzebny jest sprawiedliwy handel?

Życie milionów rolników w krajach Globalnego Południa – Afryce, Azji, Ameryce Środkowej i Południowej – uzależnione jest od sprzedaży ich zbiorów. Niestety, bardzo często ceny, które dostają rolnicy za swoje produkty, są tak niskie, że nie są w stanie utrzymać z tego ani siebie ani swojej rodziny. Nie stać ich na posyłanie dzieci do szkoły ani na godne życie. Na przykład producenci bananów w Ameryce Środkowej dostają średnio tylko 1-2% ceny, jaką my płacimy za banany w sklepie. Jest to wynik istniejących nierówności na świecie i niesprawiedliwych reguł rządzących handlem międzynarodowym.

Świat pełen jest nierówności, które ciągle się pogłębiają. Mieszkając w dostatniej (naprawdę!) Polsce, często nie wiemy lub nie pamiętamy, że miliardy ludzi żyją w ubóstwie w wielu krajach Afryki, Azji, Ameryki Środkowej i Południowej. Szacuje się, że na świecie 2,7 mld ludzi żyje za mniej niż 2 dolary dziennie. Ponad 120 mln dzieci nie chodzi do szkoły, pracując na plantacjach po kilkanaście godzin dziennie. W Kenii co trzecia osoba pracująca przy zbiorach kawy nie ukończyła 18 lat.

Jak rozpoznać produkty sprawiedliwego handlu?

Wiele produktów Fair Trade posiada specjalne znaki, dzięki którym możemy rozpoznać je w sklepie. Najbardziej popularny jest znak FAIRTRADE przyznawany przez międzynarodową organizację FLO. Organizacja ta poprzez ustalony system certyfikacji i kontroli gwarantuje, że producenci, którzy pracowali przy wytwarzaniu produktów sprawiedliwego handlu byli uczciwie traktowani (otrzymali sprawiedliwą zapłatę za swój produkt), pracowali w bezpiecznych i godnych warunkach (zakaz pracy dzieci, równe traktowanie kobiet i mężczyzn) a także spełnili szczegółowe kryteria, np. w zakresie nie stosowania środków chemicznych przy uprawie roślin. Dzięki temu, produkty takie jak herbata, kakao, ryż, cukier trzcinowy, owoce są także zdrowe i bezpieczne dla naszego zdrowia.

Produkty aktualnie dostępne ze znakiem Fairtrade to: banany, cukier, herbata, kakao, kawa, komosa ryżowa (quinoa), miód, owoce suszone, owoce i warzywa świeże, soki, orzechy/ziarna oleiste, przyprawy, ryż, wino, kwiaty cięte, rośliny ozdobne, bawełna, piłki sportowe.

Gdzie można kupić produkty Fairtrade?

Produkty ze znakiem Fairtrade nie są jeszcze w Polsce bardzo popularne. Można je kupić w niektórych kawiarniach, sklepach ekologicznych, w kilku hipermarketach w największych miastach Polski (osobne półki z produktami) oraz w sklepach internetowych:

- www.sklep.sprawiedliwyhandel.pl
- www.sprawiedliwy-handel.pl
- www.gajanet.pl
- www.ekoalternatywa.pl
- www.jarmarkiswiata.pl

Spis sklepów i kawiarni sprzedających produkty Fairtrade w całej Polsce znajdziecie na stronie www.sklep.sprawiedliwyhandel.pl (zakładka „sprzedaż w Polsce”).

Czym jest szkoła przyjazna Fair Trade?

Szkoła zaangażowana w sprawy związane ze sprawiedliwym handlem pomaga młodym ludziom zrozumieć mechanizmy działania handlu oraz poznać sposoby, dzięki którym handel światowy ma szansę stać się bardziej sprawiedliwy.

Ideą szkół przyjaznych Fair Trade jest aktywne działanie uczniów i nauczycieli na rzecz popularyzacji wiedzy dotyczącej tego zagadnienia, zarówno w szkołach jak i w społecznościach lokalnych. W miarę możliwości szkoły przyjazne sprawiedliwemu handlowi sprzedają w swoich sklepikach produkty ze znakiem Fairtrade oraz wykorzystują je na własne potrzeby.

Dlaczego warto zostać szkołą Fair Trade?

Wprowadzenie tematyki sprawiedliwego handlu do programu nauczania w szkołach ponadpodstawowych pokazuje młodym ludziom, w jaki sposób podejmowane przez nich działania mogą wpływać na życie ludzi na świecie. Dzięki poznaniu realiów życia farmerów, pracowników i ich rodzin, idea sprawiedliwego handlu staje się bardziej przejrzysta i oczywista, a co więcej młodzież poznaje metody, w jaki sposób można skutecznie urzeczywistniać podstawowe wartości społeczne. Jest to też obszar, w którym każdy przy odrobinie chęci może włączyć się w pożyteczne dla innych działania, a szkoła to świetne miejsce do promowania tego typu zachowań.

Dodatkowe korzyści dla szkoły płynące z edukacji na temat Fair Trade:

- szkoła staje się znana w okolicy i całym kraju
- poszerza się krąg zainteresowań szkoły
- stanowi zachętę do podejmowania wielu innych inicjatyw i realizacji ciekawych programów edukacyjnych

Co robi Polska Zielona Sieć?

Polska Zielona Sieć zrzesza organizacje ekologiczne działające w największych miastach Polski. Naszym celem jest rozwój w zgodzie z naturą, z poszanowaniem praw człowieka i życia przyszłych pokoleń. Jednym z tematów, które podejmujemy w ramach naszych działań, jest sprawiedliwy handel i świadoma konsumpcja. Prowadzimy zajęcia w szkołach, dla studentów, wydajemy poradniki, scenariusze zajęć, organizujemy pokazy filmów, debaty, konferencje, festiwale. Aby dowiedzieć się więcej o naszych działaniach na rzecz sprawiedliwego handlu zajrzyj na strony:

- www.zielonasiec.pl
- www.ekonsument.pl
- www.fairtrade.org.pl

SPRAWIEDLIWY HANDEL DLA NAUCZYCIELI

Dlaczego warto podjąć z uczniami temat sprawiedliwego handlu?

Tematyka sprawiedliwego handlu stwarza możliwość rozszerzenia wielu przedmiotów nauczania i poznawania obowiązków obywatelskich z perspektywy globalnej. Sprawiedliwy handel to dobry punkt wyjścia do dyskusji o szerszych pojęciach dotyczących sprawiedliwości na świecie, takich jak sprawiedliwość globalna, zrównoważony rozwój czy etyczna, świadoma konsumpcja.

Nauka o sprawiedliwym handlu:

- uwrażliwi uczniów na problemy innych ludzi, nauczy empatii, szacunku i zrozumienia dla innych
- zachęci uczniów do krytycznego myślenia na temat zasad rządzących światem i różnych sposobów, w jakich mogą na nie wpływać
- pomoże rozwinąć kompetencje społeczne, np.: w zakresie podejmowania decyzji co do kierunku własnych działań i ponoszenia za nich odpowiedzialności

Jeśli jesteś nauczycielem i chcesz pracować z uczniami nad tymi zagadnieniami, znajdziesz tutaj niezbędne informacje, które pomogą ci zaplanować interesujące zajęcia.

SPRAWIEDLIWY HANDEL DLA NAUCZYCIELI

Kwestionariusz

Dobrym pomysłem na zainteresowanie uczniów tematem sprawiedliwego handlu jest poproszenie o wypełnienie kwestionariusza, sprawdzającego ich wiedzę w tym zakresie. Zorientujesz się wówczas, na jakim poziomie szczegółowości powinien być materiał, który wykorzystasz pracując z daną grupą. Ten sam kwestionariusz możesz wykorzystać po przeprowadzeniu lekcji w celu sprawdzenia, jakie kwestie uczniowie przyswoili sobie lepiej, a które gorzej. Może to być wskazówką do ulepszenia sposobu prowadzenia zajęć.

1. Pokaż uczniom znak Fairtrade i zapytaj czy wiedzą co on oznacza?

Odpowiedzi	Liczba uczniów
Tak	
Nie	
Nie wiem	
Inne: Jak rozumieli ten znak?	

2. Czym według uczniów jest sprawiedliwy handel?

Odpowiedzi	Liczba uczniów
Umożliwieniem swobodnego przewozu dóbr pomiędzy państwami	
Korzystnym ustalaniem ceny produktu dla konsumenta	
Zapewnieniem rolnikom w krajach Globalnego Południa godziwej ceny za ich produkty	

3. Która z poniższych zasad nie obrazuje idei sprawiedliwego handlu

Odpowiedzi	Liczba uczniów
Pracownicy na farmie mają zapewnione odpowiednie standardy opieki zdrowotnej i bezpieczeństwa	
Rolnicy dbają o ochronę środowiska	
Na plantacji pracują dzieci i młodzież	
Producenci otrzymują uczciwą cenę za swoje zbiory	

SPRAWIEDLIWY HANDEL DLA NAUCZYCIELI

4. Około 37 miliardów funtów jest warta kawa sprzedawana w sklepach na całym świecie. Ile z tych pieniędzy trafia do krajów Globalnego Południa?

Odpowiedzi	Liczba uczniów
19 miliardów funtów	
5 miliardów funtów	
27 miliardów funtów	
11 miliardów funtów	

5. Certyfikat sprawiedliwego handlu posiada coraz więcej produktów. Jakie produkty są obecnie dostępne ze znakiem Fairtrade?

Odpowiedzi	Liczba uczniów
Mleko	
Kakao	
Ryż	
Ziemniaki	

Poprawne odpowiedzi:

W przypadku pytania pierwszego im więcej uczniów rozpozna znak tym lepiej. W pytaniu drugim poprawna odpowiedź to zapewnienie rolnikom godziwej ceny za ich produkty. W pytaniu trzecim zła odpowiedź dotyczy pracy dzieci na plantacjach. W pytaniu czwartym prawidłowa odpowiedź to 5 miliardów funtów a w pytaniu piątym: kakao i ryż.

SPRAWIEDLIWY HANDEL DLA NAUCZYCIELI

Na jakich przedmiotach warto uczyć Fair Trade?

Nad zagadnieniami sprawiedliwego handlu możesz pracować na zajęciach z różnych przedmiotów – np.: języka polskiego, wiedzy o społeczeństwie, ekologii (standardy ekologiczne dla produktów Fairtrade) czy geografii (przy okazji omawiania sytuacji gospodarczej państw Trzeciego Świata). Sprawiedliwy handel będzie także doskonałym sposobem na urozmaicenie zajęć z zakresu przedsiębiorczości, wiedzy o Unii Europejskiej, plastyki, gotowania i technologii żywności, języków obcych.

W jaki sposób zorganizować zajęcia?

Temat sprawiedliwego handlu da się w atrakcyjny sposób przedstawić przy okazji godziny wychowawczej lub międzyprzedmiotowych ścieżek. Wygospodaruj fragment lekcji i przedstaw uczniom podstawową wiedzę na ten temat. Oczywiście dobrym pomysłem jest zorganizowanie dodatkowych zajęć odbywających się poza lekcjami, w całości poświęconych tylko temu tematowi. Warto rozważyć przeprowadzenie całego cyklu zajęć pozalekcyjnych, które dawałyby szansę na głębsze i wszechstronne zapoznanie uczniów z tematem.

Koło zainteresowań

Jeśli uczniowie wykażą chęć poszerzania zdobytej podczas zajęć wiedzy na temat sprawiedliwego handlu, to zaproponuj dalsze wspólne przedsięwzięcia. Zachęć swoich uczniów do zgłaszania pomysłów na działania w tym zakresie, które przy twojej pomocy będą mogli zrealizować. Zaproponuj im utworzenie koła zainteresowań sprawiedliwym handlem, na którym będą regularnie dzielić się informacjami i pogłębiać wiedzę. Pomóż im opracować statut oraz zorganizować program działania. Zachęcaj do dalszego rozwoju oraz aktywnego poszukiwania wiedzy i doświadczeń.

SPRAWIEDLIWY HANDEL DLA NAUCZYCIELI

Do jakich grup wiekowych adresować temat?

Idea sprawiedliwego handlu jest prosta – ludziom, którzy wytwarzają to, co jemy, w co się ubieramy, z czego korzystamy itd. przysługuje prawo, by dostawać za swoją pracę wynagrodzenie, które pozwoli im godnie żyć i ulepszać życie swoich rodzin. Miej na uwadze konieczność dostosowania sposobu przedstawienia tej idei do grupy wiekowej uczniów, z którymi będziesz pracować. Z naszych doświadczeń wynika, że nad tematem sprawiedliwego handlu można pracować zarówno z uczniami szkół ponadgimnazjalnych, gimnazjalnych, a nawet (po odpowiednim dostosowaniu treści) podstawowych.

Program zajęć

Stwórz swój własny, autorski program zajęć. W tym celu zajrzyj na poniższe strony internetowe. Znajdziesz na nich wiele ciekawych informacji na temat sprawiedliwego handlu, które mogą stanowić dla ciebie punkt wyjścia i cenne źródło inspiracji:

- www.fairtrade.org.pl
- www.sprawiedliwyhandel.pl
- www.sprawiedliwy-handel.pl
- www.ekonsument.pl
- www.efte.org

Interaktywność

Program zajęć powinien być na tyle urozmaicony, by podtrzymać zainteresowanie uczestników. Świetnie służą temu warsztaty, które z definicji nie są jedynie suchymi wykładami, lecz jako interaktywne zajęcia zachęcają do aktywnego udziału wszystkich uczestników. Możesz np. poprosić uczniów o odegranie krótkich scenek, które motywują do podjęcia rozważań np. nt. problemów rolników i konsumentów, zaproponować uczniom pracę w grupach nad konkretnymi zagadnieniami, pokazać film, zorganizować debatę, przeprowadzić quiz/sprawdzian zdobytej podczas zajęć wiedzy.

SPRAWIEDLIWY HANDEL DLA NAUCZYCIELI

Przykładowy scenariusz warsztatu

Jeśli nie masz czasu opracować programu, możesz skorzystać z naszej propozycji. Scenariusz ten został stworzony z myślą o uczniach szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych.

Wprowadzenie (10 min.)

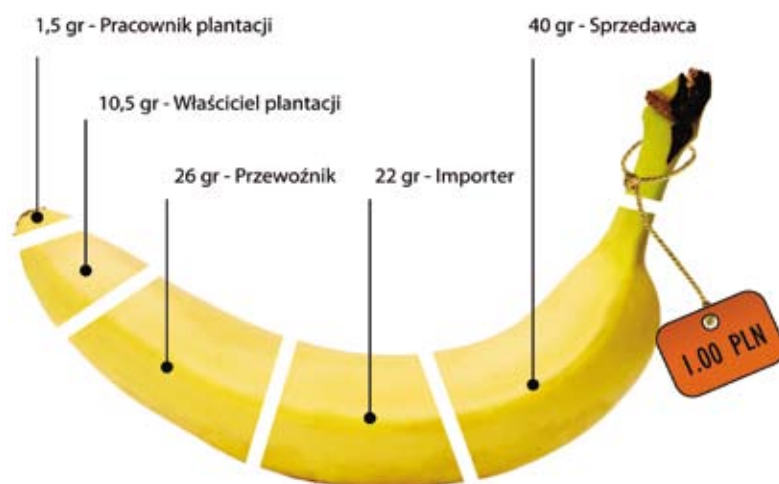
Zrób krótkie wprowadzenie, zachęcając uczniów do dyskusji: Dlaczego kupujemy dane produkty? Czym, poza ceną i jakością, kierujemy się przy zakupie produktu? Co decyduje o cenie produktu?

Wyłóż, czym jest sprawiedliwy handel – przedstaw ideę, cele oraz sposób funkcjonowania systemu sprawiedliwego handlu na świecie. Pokaż uczniom produkty Fairtrade (ewentualnie sam znak), nie zapomnij powiedzieć gdzie można je kupić w Polsce.

Gra ekonomiczna z bananem (20 min.)

Wyjaśnij grupie, że w ramach warsztatu wcielą się w role osób związanych z produkcją i handlem bananami. Podziel uczniów na 5 grup i przydziel im odpowiednie role: pracowników plantacji, właścicieli plantacji, importerów, sprzedawców, przewoźników.

Rozdaj uczniom karty z rolami (załącznik poniżej). Narysuj na tablicy pustego banana i powiedz, że kosztuje on złotówkę. Zadaniem każdej z grup jest ustalenie, jaką część dochodu ze sprzedaży banana powinna uzyskać. Napisz te kwoty na rysunku banana. Jeżeli suma przekracza cenę banana (złotówkę), skłoń uczestników do dyskusji i wynegocjowania odpowiedniego podziału dochodów. Na koniec przedstaw jak taki podział naprawdę wygląda i zaprosz wszystkich do dyskusji na temat sytuacji producentów w krajach Południa.

Podsumowanie (15 min.)

Zakończ warsztat podkreślając co możemy zrobić my – konsumenci w walce z nierównościami na świecie. Jeżeli starczy ci czasu, zaprezentuj uczniom krótki film o sprawiedliwym handlu (np. „Pola Złota“ dostępne z polskim tłumaczeniem na stronie www.sprawiedliwyhandel.pl). Zapytaj uczniów o wrażenia po obejrzeniu filmu.

Załącznik – role zawodowe

Pracownik plantacji

Jesteś pracownikiem ogromnej plantacji bananów, na której pracuje około 250 osób. Codziennie wstajesz około godz. 5 rano i z krótkimi przerwami pracujesz do godz. 20. Nie jesteś zatrudniony na stałe, więc nie przysługuje ci żadne ubezpieczenie ani świadczenia socjalne. Nie możesz też zapisać się do związków zawodowych, gdyż od razu zostałbyś zwolniony. Do twoich zadań należy: mycie bananów (cały dzień masz ręce zamoczone w wodzie), nawożenie roślin środkami chemicznymi, w tym pestycydami (co jest niebezpieczne dla zdrowia), ścinanie dojrzałych owoców (w tym celu musisz dźwigać maczety i inne niebezpieczne narzędzia).

Właściciel plantacji

Jesteś właścicielem ogromnej plantacji bananów, na której zatrudniasz około 250 pracowników. Koszty prowadzenia plantacji są wysokie: pestycydy, benzyna do samolotu spryskującego nimi plantację, narzędzia i maszyny, zatrudnienie prawników w sytuacji zaskarżenia przez pracowników, którym zdarzyły się wypadki podczas pracy. Do tego musisz wciąż modernizować plantację i ponosić koszty związane z ogromnym ryzykiem nieurodzaju, klęsk żywiołowych, plag szkodników.

Przewoźnik

Jesteś właścicielem firmy transportowej. Posiadasz 5 dużych statków, na których przewożysz banany między Ameryką Południową a Europą. Przewiezienie jednego załadunku może trwać nawet do pięciu tygodni. Zakup i utrzymanie statków to ogromna inwestycja, na którą wzięłeś kredyt. Dodatkowo musisz ponosić opłaty zarówno w porcie załadunku, jak i rozładunku towaru.

Importer

Jesteś importerem bananów z Ameryki Południowej. Twoja firma to ogromne przedsięwzięcie wymagające rozbudowanego zaplecza administracyjnego i logistycznego. Aby sprowadzać banany do Europy, musisz płacić ubezpieczenie, podatki, cła, co wiąże się ze sporymi kosztami. Banany przewożysz ciężarówkami z portu do dojrzewalni, gdzie przez około tydzień dojrzewają w pomieszczeniach ze stałą temperaturą, po czym są sortowane według rozmiaru, pakowane, ważone i sprzedawane do hurtowni bądź do supermarketów.

Sprzedawca

Posiadasz supermarket, w którym sprzedajesz dojrzałe banany. Potrzebujesz bardzo wielu pracowników do jego obsługi. Ponosisz wysokie koszty utrzymania sklepu: prąd, transport, torby na zakupy itd. Aby przyciągać do siebie klientów, wciąż musisz inwestować w reklamę i promocję. Dodatkowo, aby być konkurencyjnym, musisz powiększać asortyment lub zwiększać ilość sklepów. Ponosisz duże ryzyko związane z psuciem się produktów. Banany musisz sprzedawać szybko, zanim przejrzeją i zbrązowieją.

SPRAWIEDLIWY HANDEL DLA NAUCZYCIELI

Organizacje, które możesz poprosić o pomoc

Pamiętaj, że zawsze możesz zwrócić się o pomoc lub radę do kilku organizacji, które podejmują tematykę sprawiedliwego handlu lub pokrewną. Przedstawiciele tych organizacji chętnie doradzą ci przy opracowywaniu programu zajęć, pomogą nawiązać kontakt z kimś kompetentnym, kto mieszka najbliżej twojej szkoły, udostępnią materiały, powiedzą w jaki sposób zachęcić uczniów do dalszej działalności itd.

Polska Zielona Sieć

Polska Zielona Sieć

ul. Sławkowska 26 a, 31-014 Kraków

e-mail: info@zielonasiec.pl

www.zielonasiec.pl

Związek dziewięciu organizacji ekologicznych zlokalizowanych w największych miastach Polski. Na naszej stronie znajdziesz informację, która z organizacji ma siedzibę najbliżej twojej szkoły.

Grupa EFTE Warszawa

e-mail: grupa@efte.org

www.efte.org

Grupa młodych ludzi z Warszawy zajmujących się promocją idei świadomej konsumpcji i sprawiedliwego handlu.

Stowarzyszenie Sprawiedliwego Handlu „Trzeci Świat i My”

ul. ks. Józefa Zator Przytockiego 3, 80-245 Gdańsk-Wrzeszcz

e-mail: info@sprawiedliwyhandel.pl

www.sprawiedliwyhandel.pl

Stowarzyszenie z Gdańska zajmujące się dystrybucją produktów Fairtrade na terenie całego kraju.

Fundacja na rzecz Edukacji Obywatelskiej im. Alana Turinga

e-mail: biuro@sprawiedliwy-handel.pl

www.sprawiedliwy-handel.pl

Organizacja z Wrocławia zajmująca się promocją i sprzedażą produktów sprawiedliwego handlu, głównie poprzez stronę internetową.

Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych

ul. Sławkowska 12, 31-014 Kraków

e-mail: fairtrade@fairtrade.org.pl

www.fairtrade.org.pl

Fundacja z Krakowa zajmująca się m.in. promocją produktów ekologicznych, lokalnych i Fair Trade.

Polska Akcja Humanitarna

ul. Szpitalna 5 lok. 3, 00-031 Warszawa

e-mail: pah@pah.org.pl

www.pah.org.pl

Prowadzi szereg projektów dotyczących m.in. edukacji globalnej i współpracy rozwojowej.

SPRAWIEDLIWY HANDEL DLA UCZNIÓW

Dlaczego warto zająć się tematem sprawiedliwego handlu?

Warto rozszerzyć swoje zainteresowania o tematykę sprawiedliwego handlu. W ten sposób rozwiniecie swoją wiedzę, zdobędziecie nowe umiejętności, poznacie ciekawych ludzi, a nawet rozpoczniecie wspólne działania. Jest to obszar, w którym jest wiele do zrobienia – zwłaszcza w zakresie rozpowszechniania wiedzy o sprawiedliwym handlu i dokonywania świadomych wyborów konsumenckich.

Innymi słowy, nauka o sprawiedliwym handlu pomoże wam zrozumieć:

- w jaki sposób nasze życie jest powiązane z życiem ludzi na całym świecie
- dlaczego handel jest często niesprawiedliwy i jaki to ma wpływ na innych
- w jaki sposób nasze wybory konsumenckie (to, co kupujemy, jemy, nosimy, bawimy się) mogą zmienić świat
- w jaki sposób sprawiedliwy handel przynosi korzyści najbardziej potrzebującym mieszkańcom naszej planety

Nauczycie się także:

- jak rozwijać siłę perswazji, jak być twórczym, przedsiębiorczym (pracować nad projektem i sprawić by zakończył się powodzeniem), jak zadawać trudne pytania, jak negocjować
- jak pracować wspólnie jako klasa oraz jako cała społeczność szkolna, by zmienić naszą rzeczywistość na lepszą

Inne korzyści:

- macie szansę poznać wiele nowych i ciekawych osób
- nawiązując współpracę z organizacjami pozarządowymi gromadzicie cenne doświadczenia, które możecie wpisać do swojego życiorysu zawodowego
- za działalność poza programem szkolnym możecie uzyskać dodatkowe punkty wliczane do oceny z zachowania
- od Polskiej Zielonej Sieci dostaniecie zaświadczenie i dyplom wyróżniający was za działania na rzecz sprawiedliwego handlu

SPRAWIEDLIWY HANDEL DLA UCZNIÓW

Działajcie wspólnie!

Jako grupa skupiona np. w kole zainteresowań, macie duże szanse dotarcia z ciekawym przekazem do szerokiej publiczności. Działajcie wspólnie w waszym środowisku szkolnym, jak i społeczności lokalnej. Wasze zaangażowanie będzie cennym wkładem w działania podejmowane na rzecz Fair Trade zarówno w naszym kraju jak i na całym świecie.

Co możecie zrobić?

Propagujcie wiedzę o sprawiedliwym handlu poprzez organizację quizów, warsztatów, happeningów, festiwali, pikników, sprawiedliwych meczy itp. Wasze akcje warto zsynchronizować w czasie z międzynarodowymi wydarzeniami promującymi sprawiedliwy handel, jak np. Światowy Dzień Sprawiedliwego Handlu (co roku jest to druga sobota maja). Nie wahajcie się zwrócić z prośbą o wsparcie merytoryczne do organizacji pozarządowych zajmujących się tą tematyką.

Quiz

Rozpoczynając działania warto zorganizować quiz, aby zobaczyć, co wasi koledzy i koleżanki wiedzą o sprawiedliwym handlu. Zorientujecie się, czego powinni się nauczyć, a to z kolei pozwoli wam na określenie kierunku waszych działań. Podobny quiz możecie przeprowadzić również na zakończenie roku szkolnego, aby zobaczyć czy wasi znajomi wiedzą więcej o sprawiedliwym handlu i czy lepiej go rozumieją.

Gazetka szkolna

Jeśli w waszej szkole wydawana jest gazetka, to napiszcie tekst o sprawiedliwym handlu, by zapoznać z tematem kolegów i koleżanki. Możecie też wygospodarować stałą rubrykę poświęconą Fair Trade, gdzie będziecie umieszczać ciekawe informacje oraz opisywać swoje działania.

Strona internetowa

Strona internetowa to dobry sposób na poszerzenie kręgów odbiorców wiedzy o sprawiedliwym handlu. Jeśli wasza szkoła ma swoją stronę internetową, poproście o możliwość umieszczania na niej opisów waszych działań oraz informacji o sprawiedliwym handlu. Jeśli nie macie takiej strony, to możecie założyć własną poświęconą Fair Trade. Poproście o pomoc waszych nauczycieli, przyjaciół, zwróćcie się do rodziców.

Radio szkolne

Ciekawym pomysłem jest wykorzystanie szkolnego radia do upowszechniania przekazu Fair Trade w waszej szkole. Możecie zorganizować krótką audycję, do której warto zaprosić eksperta z organizacji pozarządowej. Możecie też sami przygotować krótką prezentację tematu, zachęcając kolegów i nauczycieli do kupowania produktów Fairtrade. Popracujcie nad formą przekazu – np. w tle puśćcie muzykę afrykańską.

Pokazy filmów

Zorganizujcie w waszej szkole pokaz filmów o sprawiedliwym handlu. Wiele filmów można znaleźć w internecie. Pamiętajcie, że znalezienie filmu w sieci lub nabycie jego kopii nie oznacza jednak, że można go publicznie wyświetlać bez wiedzy i zgody właściciela praw autorskich. Aby uniknąć przykrych niespodzianek, należy każdorazowo upewnić się w kwestii praw autorskich do danego filmu. Jedną z ciekawszych propozycji jest „Czarne Złoto” – film o niesprawiedliwościach globalnego handlu kawą. W wersji oryginalnej jest on dostępny na stronie www.blackgoldmovie.com, istnieje też polskie tłumaczenie. Po prezentacji filmu warto zorganizować debatę lub pogadankę. Zaproście ekspertów z organizacji pozarządowych, rodziców, nauczycieli. Niech zobaczą ile potraficie zrobić sami!

Filmy o sprawiedliwym handlu:

Na stronie www.sprawiedliwyhandel.pl znajdziecie dwa filmy przetłumaczone na język polski: „Poranek przy kawie” opowiadający o produkcji kawy w Nikaragui i „Pola złota” na temat bananów i ich drogi do brytyjskich supermarketów.

Warto zwrócić także uwagę na filmy:

„Pura Vida?” – o skutkach stosowania chemii rolnej na plantacjach bananów i ananasów na Kostaryce

www.greengold.org.uk/film.htm

„Bonita. Brzydkie banany” – o trudnym losie pracowników plantacji bananów w Ekwadorze

www.greengold.org.uk/film.htm

„Życie i dług” – o upadku rolnictwa na Jamajce wywołanego niesprawiedliwymi zasadami handlu światowego

www.lifeanddebt.org

„Double Take” – o uprawie, handlu i przetwórstwie kakao oraz szkolnej kampanii na rzecz Fair Trade

www.papapaa.org/ks2/index_5.htm

SPRAWIEDLIWY HANDEL DLA UCZNIÓW

Dyskoteka

Możecie zorganizować szkolną dyskotekę na rzecz sprawiedliwego handlu. Ustalcie symboliczną opłatę za bilet – w ten sposób zbierzecie fundusze na zakup produktów, druk plakatów, ulotek, koszulek, które przydadzą się wam na kolejne akcje. Rozważcie zaproszenie kapeli etnicznej lub zdobądźcie nagrania takiej muzyki. Reklamujcie produkty sprawiedliwego handlu na sporządzonych przez siebie tablicach informacyjnych, plakatach i ulotkach. Warto, aby organizatorzy imprezy założyli koszulki wyprodukowane z bawełny pochodzącej ze sprawiedliwego handlu.

„Sprawiedliwy” mecz

Zorganizujcie w szkole turniej piłkarski z użyciem piłki z certyfikatem Fairtrade. Piłkę taką można nabyć w sklepie internetowym, np. www.sklep.sprawiedliwyhandel.pl, jednak zamówienie należy złożyć z odpowiednim wyprzedzeniem, gdyż takie towary nie są jeszcze w ciągłej sprzedaży. Pieniądze na piłkę możecie zebrać podczas uroczystości szkolnych oraz imprez dla uczniów. Możecie też zwrócić się o wsparcie finansowe do władz szkolnych lub samorządu uczniowskiego.

Dokumentujcie wasze działania!

Po przeprowadzeniu akcji edukacyjnych pamiętajcie, aby zawsze dokumentować wykonane przez was działania. Zbierajcie notatki prasowe, wycinki z gazet, zdjęcia. Stwórzcie album ilustrujący wasze akcje, w którym zamieścicie dowody waszych dokonań, przez co nadacie należną im rangę.

Opiszcie przynajmniej dwie zorganizowane przez was akcje (każda na 1 stronie A4), dołączcie zdjęcia i wyślijcie mailem lub listem na adres Polskiej Zielonej Sieci. Kontakt do naszej organizacji znajdziecie na stronie 12. Każdy z was zostanie uhonorowany specjalnym dyplomem, potwierdzającym wkład w edukację na rzecz sprawiedliwego handlu.

Produkty Fairtrade dostępne w waszej szkole

Warto podjąć działania, aby w sklepiku szkolnym były dostępne produkty pochodzące ze sprawiedliwego handlu oraz by w szkole upowszechnił się zwyczaj korzystania z nich – np.: kawy i herbaty w pokoju nauczycielskim. Na początek warto sprawdzić, jakie produkty ze znakiem Fairtrade aktualnie są dostępne w sprzedaży w Polsce.

Listę i opis produktów znajdziecie na stronach www.sklep.sprawiedliwyhandel.pl oraz www.sprawiedliwy-handel.pl.

Badanie rynku

Przeprowadźcie wśród uczniów i nauczycieli waszej szkoły krótkie badania ankietowe, aby określić, jakie jest zainteresowanie tematem sprawiedliwego handlu i jakie produkty najchętniej byłyby kupowane, gdyby istniała taka możliwość. Ankietę należy przeprowadzić wśród co najmniej trzydziestu osób w różnym wieku i z różnych klas. Dobrym pomysłem jest zorganizowanie małej degustacji połączonej z wypełnieniem ankiety.

1. Czy kiedykolwiek słyszałeś/aś o sprawiedliwym handlu?
  - a) tak
  - b) nie
  - c) nie wiem
2. Jak sądzisz, czym jest sprawiedliwy handel?
  - a) umożliwieniem swobodnego przewozu dóbr pomiędzy państwami
  - b) korzystnym ustalaniem ceny produktu dla konsumenta
  - c) zapewnieniem rolnikom w krajach rozwijających się godziwej ceny za ich produkty
3. Czy kupujesz produkty spożywcze ze znakiem sprawiedliwego handlu (np. kawa, herbata, czekolada)?
  - a) zawsze, gdy mam taką możliwość
  - b) czasami
  - c) nigdy
4. Czy kupowałbyś/kupowałabyś takie produkty, gdyby były dostępne na terenie szkoły?
  - a) zawsze, gdy miałbym/miałabym taką możliwość
  - b) czasami
  - c) nigdy

FAIR TRADE DLA CAŁEJ SZKOŁY

Stwórzcie odpowiednią atmosferę

Niezwykle ważne jest uzyskanie poparcia władz szkolnych i stworzenie dobrej atmosfery dla pomysłu sprzedaży produktów Fairtrade w szkole. Istotne jest, aby nauczyciele współpracowali z uczniami w tym zakresie. Na początek zorganizujcie poczęstunek na bazie produktów Fairtrade. Zaproście nauczycieli, rodziców oraz szkolne władze. Waszym zadaniem jest dotrzeć do osób, które są odpowiedzialne za podejmowanie decyzji, aby przedstawić im korzyści z wprowadzenia produktów sprawiedliwego handlu do szkolnego obiegu.

Pokój nauczycielski

Zaproponujcie kupowanie produktów Fairtrade do pokoju nauczycielskiego oraz na różne uroczystości szkolne. Sporządźcie listę produktów i dowiedzcie się, które z nich mogłyby być wykorzystywane. Skontaktujcie się z jedną z organizacji, która sprzedaje produkty Fairtrade i dopytajcie o wszelkie szczegóły dotyczące zamówienia (minimalną wielkość zamówienia, czas dostaw, ewentualne zwroty itd.). Następnie przekazcie te informacje osobom odpowiedzialnym za zakup herbaty, kawy, cukru do waszej szkoły.

Sklepik szkolny

Zwróćcie się do właścicieli sklepiku szkolnego, aby rozszerzyli swój asortyment o kilka najpopularniejszych produktów tego rodzaju (np.: herbata, czekolada, kakao). Niewykluczone, że spotkacie się z odmowną odpowiedzią, ale nie zrażajcie się za szybko i postarajcie się przekonać właścicieli do idei sprawiedliwego handlu. Podkreślcie, że obok korzyści dla szkoły w zakresie edukacji, sprzedaż produktów sprawiedliwego handlu przyczyni się do promocji i rozstawienia zarówno szkoły, jak i sklepiku. Pomóżcie w reklamie produktów. Wykonajcie plakaty i powieście je w sklepiku. Rozdawajcie w szkole ulotki.

Badajcie postępy

Sporządźcie tablicę, na której będziecie zapisywać, ile produktów sprzedano w danym miesiącu i powieście ją w widocznym miejscu. Dzięki temu będziecie wiedzieć, jak rozwija się sprzedaż i czy produkty Fairtrade cieszą się zainteresowaniem w waszej szkole. Możecie też wywiesić na ścianie duże arkusze papieru, na których każdy będzie mógł wyrazić swoją opinię na temat konkretnych produktów oraz wskazać, których produktów brakuje.

Chwalcie się!

W naszym kraju nie ma jeszcze szkół, które oficjalnie wprowadziłyby tematykę sprawiedliwego handlu do programu nauczania. Dużym osiągnięciem będzie także wprowadzenie produktów Fairtrade do szkolnego obiegu. Warto zatem podjąć działania na rzecz stania się szkołą przyjazną Fair Trade. Dzięki temu szkoła uzyska rozgłos i będzie wzorcową dla innych.

Wydźcie do ludzi

Jeśli chcecie, aby wasza szkoła stała się jeszcze bardziej widoczna, wydźcie ze swoim przekazem także poza jej mury. Zorganizujcie festiwal, zawody sportowe, piknik skierowane do społeczności lokalnej. Możecie się dołączyć do odbywających się cyklicznie tego typu imprez lub spróbować zorganizować je sami. Warto postawić na imprezę w plenerze. Możecie w tym celu wykorzystać przestrzeń wokół szkoły. Pamiętajcie, że podczas tego typu wydarzeń nie może zabraknąć produktów sprawiedliwego handlu. Możecie je sprzedawać sami lub zaprosić sprzedawców, a samemu zająć się oprawą artystyczną i działaniami promocyjnymi.

Informujcie media

Aby stać się szkołą znaną ze swojego zaangażowania w sprawiedliwy handel pamiętajcie, aby informować media lokalne o każdej waszej akcji. Zawsze wysyłajcie do dziennikarzy informację prasową, w której oprócz opisu wydarzenia (Co?, Kiedy?, Gdzie?) zaprezentujecie ideę sprawiedliwego handlu. Koniecznie poinformujcie media o wprowadzeniu do szkoły produktów sprawiedliwego handlu! Notatkę wyślijcie zarówno przed jak i po oficjalnej inauguracji. Postarajcie się, by została ona zatwierdzona przez władze szkolne i samorząd uczniowski oraz podpisana przez dyrektora, ponieważ wsparcie osób na górze jest bardzo ważne.

Nie wahajcie się zwrócić o pomoc

Jeśli potrzebujecie wsparcia w realizacji większych przedsięwzięć lub w kontaktach z mediami, zwróćcie się o pomoc do rodziców i nauczycieli. Możecie znaleźć cenne wskazówki w internecie (np. poradnik „Jak propagować sprawiedliwy handel” dostępny na stronie www.fairtrade.org.pl/materialy) lub zwrócić się do organizacji, które zgromadziły już doświadczenia w tym zakresie – np. napiszcie do Polskiej Zielonej Sieci, która udzieli wam wszelkich istotnych wskazówek. Spis organizacji znajdziecie na str. 12.

Przykładowa informacja prasowa

Szkoła nr 25 z Krakowa jest pierwszą szkołą wspierającą sprawiedliwy handel w województwie małopolskim. Z okazji światowego Dnia Sprawiedliwego Handlu samorząd uczniowski zaprasza na konferencję prasową 10 maja o godzinie 12.00. Spotkanie odbędzie się przy ulicy Spacerowej 4 w bibliotece szkolnej. Po spotkaniu zaprezentowany zostanie krótkometrażowy film pt. „We shop, who pays” oraz nastąpi degustacja produktów z certyfikatem Fairtrade.

Sprawiedliwy handel to partnerstwo w handlu, opierające się na dialogu, przejrzystości oraz szacunku, które dąży do większej równości w handlu międzynarodowym. Podstawowym celem sprawiedliwego handlu jest pomoc w rozwoju najuboższych społeczności z Trzeciego Świata oraz budowanie trwałych, bezpośrednich relacji pomiędzy mieszkańcami w krajach biednych a konsumentami w bogatych częściach świata.

We wrześniu 2008 samorząd uczniowski SP nr 25 w Krakowie rozpoczął pierwszą szkolną kampanię społeczną mającą na celu podniesienie wrażliwości konsumentskiej uczniów i nauczycieli. W ramach kampanii zorganizowane zostały warsztaty dla uczniów klas 5 i 6, debata w szkolnym radiu oraz koncert. W szkolnym sklepiku i pokoju nauczycielskim pojawiły się produkty Fairtrade: herbata, kawa, kakao, czekolada.

Jak twierdzi Agata Wierzbicka, opiekunka samorządu uczniowskiego, „Sprawiedliwy handel to również ruch konsumencki i obywatelski. Jako konsumenci produktów ze znakiem Fairtrade stajemy się równie ważnym ogniwem tego ruchu. To od nas zależy jak kształtuje się popyt na te produkty. Uczniowie naszej szkoły są świadomi, że poprzez to co kupują, zmieniają świat na lepsze”.

Kontakt:

Monika Lechoń

tel.: (0-609) 55-77-999

e-mail: monika@naszaszkola25.pl

Podręcznik jest skierowany zarówno do nauczycieli jak i uczniów pragnących wprowadzić temat sprawiedliwego handlu do swych szkół. Dostarczy niezbędnych wskazówek, jak stać się szkołą przyjazną sprawiedliwemu handlowi oraz wskaże organizacje, które chętnie zaoferują wsparcie i wiedzę zarówno uczniom jak i nauczycielom.

Opracowanie: Emilia Ślimko, Maria Huma

Korekta: Andrzej Żwawa

Fotografie: Fairtrade Foundation, Małgorzata Krzystkiewicz, Maria Huma

Projekt okładki: Grażyna Maślankowska

Skład: Dariusz Musiał

Tłumaczenie materiałów źródłowych: Ada Wójcik, Dorota Orzeszek

Wykorzystano materiały:

- Fairtrade Schools Action Guide (Fairtrade Foundation)
- Jak propagować sprawiedliwy handel? Poradnik dla aktywistów (Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych)

Polska Zielona Sieć

ul. Sławkowska 26 a
31-014 Kraków

Polska Zielona Sieć

ISBN: 978-83-61200-12-3

Publikacja jest współfinansowana przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w ramach Rządowego Programu – Fundusz Inicjatyw Obywatelskich.

Wydano na papierze bezdrzewnym

